

Jozef Miloslav Hurban – osobnosť v spoločnosti a reflexii

Lubica Hroncová – Lenka Macsaliová

V dňoch 16. – 17. mája 2017 sa v priestoroch Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave konala interdisciplinárna vedecká konferencia *Jozef Miloslav Hurban – osobnosť v spoločnosti a reflexii*. Organizátorom konferencie bol Historický ústav Slovenskej akadémie vied v spolupráci s Ústavom slovenskej literatúry SAV, Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV a Katedrou slovenskej literatúry a literárnej vedy FiF UK.

Prvý deň podujatia otvoril prodekan FiF UK Miloslav Vojtech, ktorý v príhovore poukázal na skutočnosť, že 200. výročie narodenia J. M. Hurbana sa spája aj s 95-ročným výročím Univerzity Komenského a zdôraznil, že výskum slovenského romantizmu a národného obrodovania je na pôde fakulty počas celého jej pôsobenia kľúčovou témou. Úvodné slovo patrilo aj Dane Hučkovej z Ústavu slovenskej literatúry SAV, ktorá sa zmienila o oslavách a spomienkach na J. M. Hurbana v minulosti a Slavomírovi Michálekovi z Historického ústavu SAV, ktorý zdôraznil jeho význam v historických, literárnych, teologických a iných kontextoch.

V prvom bloku vystúpila Daniela Kodajová (HÚ SAV), ktorá témou *Život s perom, krížom a mečom* načrtla životopis J. M. Hurbana, jeho postoje, zápasy za pravdu aj právo národa, úspechy, ilúzie, ale aj straty a pády v jeho živote. Dušan Škvarna (FF UMB) sa v referáte *Historizmus Jozefa Miloslava Hurbana* zameral na autorove práce, v ktorých dominujú historické

témy. Tie rozdelil na štyri skupiny – do prvej skupiny podľa neho patria diela *Unia čili spojenie lutheranů s kalvinů v Uhrách, Slovensko a jeho život literárny*, *Cirkev evanjelicko-lutheránska v jejich vnútorných živlechoch a bojích na svete*, *Viliam Paulíny-Tóth a jeho doba*, *Ludovít Štúr – Rozpomienky na revolučné roky 1848/1849*. Do druhej skupiny radí krátke žánrové útvary s rovnakými faktami, tretiu skupinu tvoria články nehistorického charakteru a štvrtú skupinu Hurbanovo literárno-historické dielo. Peter Podolan (FiF UK) poukázal na spoluprácu, korešpondenčný kontakt, vzťahy a spory Jozefa Miloslava Hurbana a Jána Kollára. Nasledujúca prezentácia Rastislava Moldu (Slovenský historický ústav MS) *Jozef Miloslav Hurban a jeho predstava Matice slovenskej* bola venovaná pozícii Hurbana a jeho členstvu v Matici slovenskej, predstavám o vývoji a činnosti Matice slovenskej.

Druhý blok otvoril Tomáš Adamčík (Kysucké múzeum v Čadci) správou o *J. M. Hurbanovi a katolíckych kňazoch v revolučnom dvojročí 1848/1849 (so zreteľom na severozápadné Slovensko)* a interkonfesionálnych vzťahoch, ktoré rozdelil na tri fázy – agitačné obdobie, vyhnanecká emigračná fáza a povstalecká legionárska fáza. Alica Kurhajcová (FF UMB) sa v príspevku *Hurban a hurbanisti v historických prácach Adolfa Pechánaya a Lajosa Steiera* zaoberala historickým obrazom J. M. Hurbana, ktorý o ňom v rámci uhorského ponímania títo dvaja autori vytvorili. Jeho meno podľa nich rezonovalo nielen

v slovenskej kultúre, ale aj v maďarskej – vnímajú ho ako vedúcu postavu ozbrojeného zápasu Slovákov v rokoch 1848/49. Opisujú ho súčasne ako panslávskeho agitátora, farára, cestovateľa a redaktora. Ivona Kollárová (HÚ SAV) referovala o *Autografoch Jozefa Miloslava Hurbana v historických zbierkach Ústrednej knižnice SAV*, v ktorej sa nachádzajú autobiografie, skica nedokončenej divadelnej hry, záznam o odobratí kostolov z roku 1733 či skicár, v ktorom si Hurban zachytával myšlienky.

V treťom bloku Radoslav Hanus (Evanjeličná bohoslovecká fakulta UK) hovoril o *Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi – zakladateľovi slovenskej luteránskej neoortodoxie*. Opisal Hurbana ako prvého slovenského ortodoxného teológa, na ktorého vplývali myšlienky M. Luthera a ktorý sa angažoval za presadenie protestantského patentu. Príspevok *Človek v Hurbanovom pozadí. Vzťah J. M. Hurbana a J. Lešku* Martina Kováča (Cirkevný zbor ECAV Bratislava) bol zameraný na osobnosť J. Lešku, ktorého s Hurbanom spájal spoločný životný priestor aj konfesiónálne povolanie. Miriam Viršínská (Pedagogická fakulta UK) referovala o *Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi a slovensko-nemeckých vzťahoch*, spolupráci medzi slovenskými a nemeckými študentami a vzniku nemeckej spoločnosti v Bratislave, no aj o tom, ako zložito získal Hurban v Lipsku titul doktora, či o jeho štyroch cestách po Nemecku, kde sa mu podarilo získať finančné dary pre slovenských evanjelikov. Príspevok Marcely Bednárovej (HÚ SAV) *Človek a príroda ako predmet filozofických úvah J. M. Hurbana* bol venovaný jeho intímnemu vzťahu k prírode, ktorý sa premietol do niektorých jeho diel.

V poslednom bloku prvého dňa konferencie sa Zuzana Kudzbelová (FF UMB) venovala *Prispievateľskej činnosti J. M. Hurbana v (Riegorovom) Slovníku náučnom*, ktorý v danom čase suploval chýbajúce encyklopédie. Informovala tiež, že Hurban poukazoval na nesprávnosť hesiel v tomto slovníku, a preto sa rozhodol do neho prispievať a spracovať niekoľko hesiel z písma A, biografické portréty, kroniky a záznamy o niektorých mestách.

Druhý deň konferencie otvorili príspevky zamerané na osobnosť J. M. Hurbana na pôde literatúry. Jana Pácalová (ÚSIL SAV) sa zaoberala *Hurbanovou predstavou o literatúre v almanachu Nitra*. Pozornosť venovala na jednej strane významu almanachu ako publikačného média, v ktorom rezonovala Hurbanova predstava o literatúre, a jeho funkcii slúžiť ako literárny priestor pre hlas novej generácie. Na druhej strane podala štatistický prierez jeho ročníkmi, kde sledovala priestor a rozsah obsahu v zameraní na domácu tvorbu, žánrové spektrum (historické prózy a témy, pomer poézie a prózy), počet prispievateľov a jazykovú realizáciu periodika. Tomáš Horváth (ÚSIL SAV) v referáte *História ako dobrodružstvo* analyzoval Hurbanov text *Svadba kráľa veľkomoravského*, konkrétne naratív v romantizme, pracujúc s pojmami ako je pamäť, identita národa, národná minulosť, cudzie (nepravdivé výmysly) kontra naše (pravdivosť národného ducha), ale zároveň aj s kódom dobrodružného žánru na pláne postavy Svätopluka. Rozoberal napríklad zmenu perspektívy pri nahliadaní na túto postavu, ľúbostnú líniu či sústredenie sa na konanie historických postáv. Dana Hučková (ÚSIL SAV) sa v príspevku *Od reality k fantazijnej utópii* zamerala na žánrové prehodnocovanie *Korytníckych pohárikov* od označenia „mozaika“ samotným autorom, cez dovtedajšie charakteristiky (fejtonový štýl, satirickosť a publicistickosť) až po stupne prelínania fikcie a skutočnosti. Taktiež sa venovala intertextovým vložkám, teologickým otázkam v rámci vynechaných častí v novších vydaniach, dimenziou textu či problému prepisu textu do súčasného slovenského jazyka.

Magdalena Bystrzak (ÚSIL SAV) predniesla text *„Lacná voda na mlyn chabej ideológie“: súradnice Matuškovkej kritiky J. M. Hurbana v 30. rokoch 20. storočia*, v ktorom sledovala moment Matuškovho vyhranenia sa proti hurbanistom v pozícii antitradicionalistu. Do centra pozornosti sa dostala Matušкова reflexia Hurbana ako „otca ideológie“, ktorý deformuje predstavu verejného života, idealizuje slovenskú minulosť, stráni sa cudzích vplyvov či opúšťa pôdu

408 skutočnosti. Bystrzak sa však okrem osobnosti Hurbana či Matušku venovala aj A. Pražákovi. V spojitosti s ním uviedla protiklady v úvahách o českom a slovenskom kontexte na príklade odlišnosti slovenského kultúrneho prostredia a väčšieho kriticizmu slovenskej vedy. Témou *Palimpsest či zápas o identitu. Slovenský národný priestor v Hurbanovom diele Slovensko a jeho život literárny* sa Irena Bilińska (Studium Europy Wschodniej Uniwersytet Warszawski) vrátila k skúmaniu pojmu kultúrnej pamäte. Práve cez metaforu palimpsestu, postupy a figúry z oblasti pamäte sa pokúšala demonštrovať, ako Hurban konštruuje obraz národnej minulosti, pričom spomenula aj kultúrne vrstvy v Hurbanovom diele, jazykové otázky, jeho zámer vymedziť predstavu o spoločnosti či geografiu národného projektu. *Hurbanovými cestami divadlom* sa zaoberala Juliana Beňová (Divadelný ústav). Predmetom jej príspevku sa stal Hurbanov vzťah k divadlu, jeho pomoc pri predstaveniach či už pri napísaní úvodov k hrám, ich výberu, finančnej podpore, kritike divadelných predstavení v periodiku *Květy*, recenziách v *Orlovi tatranskom*, alebo aj samotnému Hurbanovi ako postave v dráme.

Matúš Valihora (MsÚ Brezová pod Bradlom) v referáte *Hurban, hurbanovci a Brezová* zdôraznil pôsobenie tejto osobnosti v Brezovej pod Bradlom v pozícii evanjelického kaplána, jeho vplyv na obyvateľov a ich pamäť, kontakt Hurbana s brezovskými garbarmi a spoluprácu s rektorom brezovskej cirkevnej školy Karolom Sucháčom. Svoje vystúpenie doplnil o miesta pamäti spojené s Hurbanom, ako sú pamätníky či pomníky. Mária Smoláková (Bratislava) sa naopak zamerala na *Hurbanovu faru v Hlbokom* a jej pamiatkový výskum, stavbou fary a jej rôznymi úpravami v priebehu rokov, pričom svoju prezentáciu doplnila aj o fotografické dokumenty. V podobnom duchu rozprával Tomáš Kowalski (Pamiatkový úrad SR Bratislava) o *Budovaní náhrobníka dr. J.M. Hurbana v rokoch 1948/1949*, rokovaní o spôsobe uctenia pamiatky architekta D. Jurkoviča, iniciatíve k pamätníkom či o samotnej výstavbe náhrobku. Tento blok pamiatkového výskumu

uzatvoril Ľuboš Kačírek (FiF UK) príspevkom *Jozef Miloslav Hurban v múzejnej prezentácii*, ktorý hovoril o expozíciách venovaných Hurbanovi v Hlbokom, Beckove a Trenčianskom múzeu, o prvkoch expozície a reinštaláciách. Druhý deň konferencie sa končil analýzou Petra Macha (HÚ SAV) *Umenie v službách nacionalizmu. Pohľad historika na Kováčikov obraz Návšteva Štúra, Hurbana a Hodžu u Jána Hollého na Dobrej Vode v júli 1843*. Jeho cieľom bolo podať rozbor výpovednej stránky obrazu, pričom zdôraznil nielen jeho popis (statickosť, kompozícia, priestor), ale aj Hurbanovu rétorickú stratégiu pri kreovaní mikronarativu o dobrovodskej návšteve.

Konferencia *Jozef Miloslav Hurban – osobnosť v spoločnosti a reflexii* priniesla nielen mnoho zaujímavých pohľadov na Hurbana z oblastí ako sú história, výskum kultúrnej pamäte, literárna a divadelná veda, teológia, pamiatkový výskum, ale hlavne poskytla rôzne perspektívy a prieniky pri nazeraní na túto významnú slovenskú osobnosť, jej prácu či verejné pôsobenie.

Mgr. Lubica Hroncová
 Filozofická fakulta Univerzity
 Komenského
 Katedra slovenskej literatúry
 a literárnej vedy
 Gondova 2
 811 09 Bratislava
 Slovenská republika
 e-mail: hroncova25@uniba.sk

Mgr. Lenka Macsaliová
 Ústav slovenskej literatúry SAV
 Konventná 13
 811 03 Bratislava
 Slovenská republika
 e-mail: lenka.macsaliova@savba.sk